

BİBLİYOGRAFYA :

Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ* (nşr. Muhammed Abdürresûl İbrâhim), Kahire 1331-38/1913-20, I-XIV; Makrîzî, *Sûlûk*, III, 821; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-şâfi*, Kahire 1375/1956, I, 320-321; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi*, II, 8; Taşköprizâde, *Miftâhu's-sa'âde*, I, 182; O. Spies, *An Arab Account of India in the 14th Century. Being a Translation of the Chapters of India from al-Qalqashandî's Subh al-a'shâ*, Delhi 1935; M. Canard, "Les relations diplomatiques entre Byzance et l'Égypte dans le Subh al a'shâ de Qalqashandî", *Atti del XIX Congresso Internazionale degli Orientalisti*, Roma 1935, s. 579-580; Brockelmann, *GAL*, II, 166-167; *Suppl.*, II, 164-165; a.mlf., "Kalkaşandî", *El*, II, 699-700; Abdüllatif Hamza, *el-Kalkaşendî fî kitâbi-hî Subhî'l-a'sâ*, Kahire 1380/1961; Ebû'l-Abbâs el-Kalkaşendî ve kitâbühû Şubhu'l-a'sâ, Kahire 1973; Mahmûd Sa'd, *eş-Şekâfetü'l-İslâmiyye li-kâtibi'l-inşâ kemâ tebdû fî Subhî'l-a'sâ*, İskenderiye, ts. (Münşeatü'l-maârif); Ömer Mûsâ Bâsâ, *Târîhu'l-edebî'l-Arabî: el-Âşrû'l-Memlûki*, Dimaşk-Beyrut 1409/1989, s. 89-93, 540-581; Şâkir Mustafa, *el-Târîhu'l-Arabî ve'l-mü'errihûn*, Beyrut 1990, III, 133-137; M. Kemâleddin İzzeddin, *Ebû'l-Abbâs el-Kalkaşendî mü'errihan*, Beyrut 1990; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 205-207; B. Michel, "L'organisation financière de l'Égypte sous les sultans mamelouks d'après Qalqashandî", *BIE*, VII (1925), s. 127-147; İbrahim Kafesoğlu, "Kalkaşandî'nin Bilinmeyen Bir Eseri: Meâsirü'l-İnâfe", *TD*, VIII/11-12 (1956), s. 99-104; a.mlf., "Kalkaşandî", *İA*, VI, 134-139; C. E. Bosworth, "The Section on Codes and Their Decipherment in Qalqashandî's Subh al-a'shâ", *JSS*, VIII (1963), s. 17-33; a.mlf., "A Maqama on Secretaryship: al-Qalqashandî al-Kawakib al-Duriyah fî'l-Manaqib al-Badriyya", *BSOAS*, XXVII (1964), s. 291-298; a.mlf., "Christian and Jewish Religious Dignitaries in Mamluk Egypt and Syria: Qalqashandî's Information on Their Hierarchy, Titulature and Appointment", *IJMES*, III (1972), s. 199-216; a.mlf., "al-Kalkaşandî", *El²* (İng.), IV, 509-511; Ahmet Subhi Furat, "İslam Edebiyatında Ansiklopedik Eserler", *İTED*, VII/3-4 (1979), s. 228-230.

MEHMET İPŞİRLİ

KALKINMA İÇİN BÖLGESEL İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI

Türkiye,
İran ve Pakistan tarafından
ortak yatırım projeleri üretmek
ve bunları gerçekleştirmek amacıyla
kurulan teşkilât.

Türkiye'de Bölgesel İşbirliği Teşkilâtı veya Bölgesel Kalkınma Teşkilâtı adlarıyla da tanınan kuruluşun resmî adı Regional Co-operation for Development'dir (RCD). 21 Temmuz 1964'te Türkiye, İran ve Pakistan devlet başkanlarının ortak demec-

leriyle İstanbul'da hayata geçirilen ve sekreteryası Tahran'da bulunan teşkilâtın başlıca amaçları şu şekilde tesbit edilmiştir: 1. Malların üye ülkeler arasında serbest dolaşımını ve iş dünyaları arasında daha yakın ilişki kurulmasını sağlamak; 2. Ortak teşebbüsler için çaba harcamak; 3. Taşıma ve haberleşme sektörlerinde iş birliği yapmak; 4. Eğitim ve öğretim imkânlarını seferber etmek, ortak kültürel mirasa sahip çıkarak bu alandaki faaliyetleri birlikte yürütüp yaygınlaştırmak; 5. Ekonomilerin birbirini tamamlayıcı özelliğinden âzami derecede faydalana-rak hızlı kalkınmaya yardımcı olmak.

Kuruluşundan itibaren ortak ticaret ve sanayi odası, gemicilik ve sigorta hizmetleri alanlarında önemli adımlar atılmış, fakat üye üç devlet arasındaki bu iş birliği bir ortak pazar, gümrük birliği veya serbest bölge oluşturamamıştır. Bununla beraber atılan adımlar sürekli gelişme göstermiş ve bazı ortak amaçlı girişimlerde bulunulmuştur; bunların bir kısmı ortaklaşa, bir kısmı da ihtiyacı olan ülke tarafından tek başına gerçekleştirilmiştir. İlk olarak planlanmış kırk üç proje arasında yer alan banknot-kıymetli kâğıt basımı ve biyeli yatak-rulman yapımı üzerine Pakistan'da ve alüminyum sanayii üzerine İran'da kurulan üç şirket eşit oranda ortak katılımlıdır. Ortak katılımı konu olmayan gliserin, boya-mürekkep ve amortisör projeleri Pakistan'da; tungsten, karpid, boraks-borik asit, santrifuj ve kimya sanayii için özel filtre, elektrik izolatörü ve sert plastik projeleri Türkiye'de ve karbon kâğıdı projesi İran'da faaliyete geçmiştir.

Teşkilât, üye ülkeler arasında bölgesel tercihlî ticaret sistemi kurmak ve eko-

nomilerini birbirine bağlamak amacıyla bir ulaştırma sistemi oluşturulması için de faaliyette bulunmuş ve bu bağlamda 5180 km. uzunluğunda bir karayolu bağlantısı sağlamıştır. Demiryolunda ise üç ülkeyi kapsayacak bir proje gerçekleştirilememiş, sadece 1971'de İran ve Türkiye arasında bağlantı kurulabilmiştir. Diğer taraftan bütün gayretlere rağmen üye ülkeler arasında ticaret fazla gelişmemiş, ancak bu ülkelerin toplam ticaretlerinin % 2'si kadar olabilmiştir. Bu dönemde İran'la Pakistan arasındaki ticarî ilişkiler daha iyi durumda iken İran'ın Türkiye'ye ihracatının büyük kısmı petrolden ibaret kalmıştır.

Kalkınma için Bölgesel İşbirliği Teşkilâtı 1979 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüş, serbest ticaret sahasına dönüşümün yaklaştığı bir dönemde İran'da gerçekleştirilen devrimden sonra işlerliğini kaybetmiştir. Üye ülkeler arasında 1984 yılı içinde karşılıklı iyi niyetli girişimlerle sekreteryaya yeniden faaliyete geçirilmiş ve 1985'te imzalanan bir protokolle teşkilât Ekonomik İşbirliği Teşkilâtı adı altında tekrar kurulmuş, 1992'de Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Özbekistan, Tacikistan ve Afganistan'ın katılımıyla genişletilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvaz Gökdere, *Az Gelişmiş Ülkeler Arası İktisadi Birleşmeler*, Ankara 1969, s. 223; *RCD Economic Raport*, Tahran 1974, s. 10; "RCD Activities in 1974-75", *RCD News*, Tahran 1976; M. Djaved, *Economic Integration in the Middle East*, [baskı yeri yok] 1977, s. 16; *Areas of Economic Cooperation Among Islamic Countries* (SESRTCIC), Ankara 1980, s. 96; *Direction of Trade Statistics Yearbook 1982*, Washington 1982, tür.yer.; Emin Ertürk, *Orta-Doğu Türkiye Ekonomik Entegrasyonu ve Petrokimya Sektörü* (doktora tezi, 1984), ÜÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 133-135; Oğuz Öner, *Türkiye'yi Uluslararası Ekonomik Kuruluşlara Üye Yapan Antlaşmalar*, Ankara, ts., s. 350-360

EMİN ERTÜRK

KALKÜTA

Hindistan'da
Batı Bengal eyaletinin merkezi.

Hindistan'ın doğusundaki Huglî nehri-nin Bengal körfezine dökülürken genişlemeye başladığı yerde denizden 100 km. kadar içeride kurulmuş ve zamanla etrafındaki diğer yerleşim merkezleriyle birleşerek büyük bir şehir halini almıştır. 11.673.000 nüfusuyla (1995) Hindis-

TEŞKİLAT ÜLKELERİ ARASINDAKİ TİCARET (bin \$)				
Yıl	1972	1973	1975	1978
İran'ın ihracatı				
Pakistan'a	9.284	22.364	19.100	7.000
Türkiye'ye	14.602	14.709	24.000	444.000
Pakistan'ın ihracatı				
İran'a	5.797	33.252	19.100	35.200
Türkiye'ye	122	296	4.718	27.300
Türkiye'nin ihracatı				
İran'a	12.040	11.968	37.700	44.700
Pakistan'a	1.785	5.511	11.000	8.000

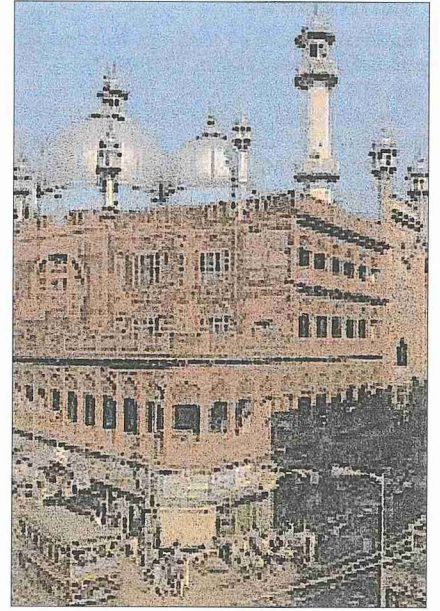
tan'ın ve dünyanın en büyük şehirlerinden, en işlek limanlarından biridir.

Kalküta'nın çekirdeği, 1690 yılında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin temsilcisi Job Charnock'ın Ganj nehrinin kollarından Huglî'nin doğu kıyısındaki Kalikâtâ köyünün yanına bir acente açmasıyla şekköl etmiştir. Önceleri sadece şirketin merkezi olarak bilinen ve eski köyün adıyla anılan bu yer, birkaç yıl sonra inşaatı tamamlanan kaleden dolayı resmen Fort William adını almışsa da yerli halk buraya Kalikâtâ demeye devam etmiş, bu ad İngilizce'ye Calcutta imlâsıyla girmiştir. 1756 yılında Bengal Nevvâbı Sirâcüddevle, Fort William'ı zaptederek adını Alinagar'a çevirdi. Ancak ertesi yıl İngilizler kaleyi geri aldıkları gibi bütün Bengal'in idarî ve malî yönetimini ele geçirdiler ve nev-vâbın üzerine bir sömürge valisi getirdiler. 1772'de Bengal valiliğine tayin edilen Warren Hastings, İngiliz Parlamentosu'nun kararıyla Hindistan genel valisi unvanını aldı ve ilk iş olarak yönetim merkezini Mürşidâbâd'dan Fort William / Kalküta'ya nakletti. Böylece burası gelişen İngiliz Hindistan İmparatorluğu'nun başşehri oldu ve 1912'de Yeni Delhi merkez oluncaya kadar bu durumunu korudu. 1781'de buraya yeni bir kale yapıldı. Kale düzensiz bir sekizgen planındaydı ve etrafındaki geniş bir bölge garnizonun ateş tâlimleri için boş mekân olarak bırakılmıştı; bu bölge "Meydan" (Maidan) ismiyle bilinmiştir. 1787'de Meydan'ın biraz uzatılmasına Hint-gotik tarzında Saint John Kilisesi inşa edildi (1815'te büyütülerek katedral haline getirildi). Kuzey tarafından meydana bakan Anglosakson-Hint mimarisindeki Hükümet Konağı inşaatı 1799'da başladı ve üç yılda tamamlandı.

1813'te batı tarafına eski Yunan mimarisi tarzında belediye sarayı yapıldı. Bu yıllarda bazı Hintli ve Arap gemi kaptanlarıyla tüccarlar Nahuda Camii'ni, Tîpû Sultan'ın en küçük oğlu Gulâm Muhammed de kendi adını taşıyan camiyi yaptırdı. Hükümet merkezinin Yeni Delhi'ye taşınmasından sonra genel valinin yazlık ikametne tahsis edilen Belvedere (manzarası güzel yer) adlı büyük bina, 1953 yılı Ocak ayından itibaren Hindistan Millî Kütüphanesi olarak hizmete açıldı. Farsça ve Arapça 2000 yazmadan oluşan Bihâr koleksiyonu, 10.000.000 basılı kitabı bulunan kütüphaneyi İslâm araştırmaları için önemli bir merkez durumuna getirmiştir.

Bugün Huglî nehrinin iki kıyısındaki 50 kilometreyi aşkın bir mesafede bulunan bütün yerleşme merkezleriyle birleşmiş olan şehir, XX. yüzyılın başlarında Meydan'ın çevresinde yoğunlaşmış Avrupalılar'ın oturduğu "Beyaz şehir" ve yerli halkın yaşadığı "Siyah şehir" diye tanımlanan iki kesimden meydana geliyordu. Şehirde bir de Hintli zenginlerin evlerinin bulunduğu kısım vardı. Parsîler, Ermeniler, yahudiler ve hristiyan Hintliler ise Siyah şehrin kuzeybatısında yaşıyorlardı. Her ne kadar ülke bağımsızlığına kavuştuktan sonra şehirdeki İngiliz hâkimiyeti resmen ortadan kalkmışsa da hem İngilizler'in hem Hintliler'in geleneklerine son derece bağlı olmaları sebebiyle gerçek hayatta bugün de aynı ayırım bir ölçüde devam etmektedir.

1780'de genel vali Warren Hastings, hükümet görevlilerini İslâm hukuku alanında yetiştirmek üzere Kalküta Medresesi olarak bilinen resmî yüksek eğitim merkezini, 1784'te şarkiyatçı ve yüksek

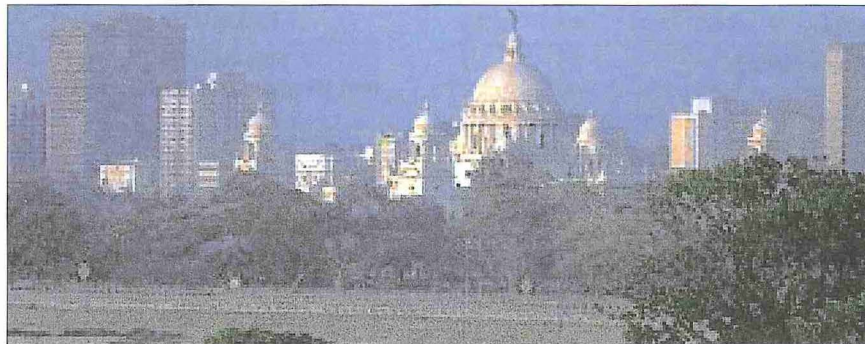

Gulâm Muhammed Camii – Kalküta

mahkeme hâkimi Sir William Jones, Asiatic Society of Bengal'i kurdu. Şehirdeki Akademi Kütüphanesi de zamanla gelişerek Arapça ve Farsça yazmalar ve basılı kitaplar bakımından Hindistan'ın en geniş kütüphanesi durumuna geldi; sonradan Tîpû Sultan'ın özel kütüphanesi de buraya alındı.

Kalküta'da İngilizce öğrenme ayrıcalığı, uzun süre gayri müslim Hintliler'den oluşan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi görevlileriyle tüccar ve komisyoncuların tekelinde kaldı. Zamanla bazı müslümanlar da bu dili öğrendiler. Bunlardan Nevvâb Abdüllatif 1855'te Kalküta İslâm Birliği'ni, beş yıl sonra da İngilizce'nin müslümanlar arasında yaygınlaşmasını ve onların politikaya sıcak bakmalarını sağlamak amacıyla Kalküta Müslüman Aydınlar Cemiyeti'ni tesis etti. 1878'de Seyyid Emîr Ali, Müslüman Birliği Merkezi'ni kurarak müslümanlar arasında siyasî uyanışı ve anayasal haklara sahip çıkmayı teşvik etti. Cemâleddîn-i Efgânî 1882'de bir ara Kalküta'da bulundu. 1905 Ekiminde Bengal'in bölünmesi ve 1906 Aralıkta Hindistan Müslümanları Birliği'nin kurulması Kalküta'daki müslüman liderliğini ikinci dereceye düşürdü. Bununla birlikte şehir Hindistan'ın bağımsızlık sürecinde önemli faaliyetlerin merkezi olma konumunu devam ettirdi.

Kalküta'dan bir görünüş

Kalküta günümüzde dünya jüt işleme sanayiinin merkezi durumundadır ve liman faaliyetleri içinde jüt çuval sevkı başta gelir; şeker, çay ve ham demir bu limandan ihraç edilen diğer ürünler arasındadır. Bugün üç üniversitenin bulunduğu şehir (Jadaypûr, Rabindra Bharati ve Kalküta) çok sayıda araştırma merkezi, kütüphanesi ve 1875 yılında açılan Hindistan'ın en büyük müzesiyle aynı zamanda hareketli bir kültür merkezidir.

BİBLİYOGRAFYA :

C. R. Wilson, *Early Annals of the English in Bengal*, Calcutta 1895; *List of Monuments in Bengal*, Calcutta 1896, A. K. Ray, *A Short History of Calcutta*, Calcutta 1902; Abdullah, *Târîh-i Kalikâtâ*, Kalküta 1930; G. Moorhouse, *Calcutta*, London 1971, tür.yer.; M. K. A. Siddiqui, "Caste among the Muslims of Calcutta", *Caste and Social Stratification among the Muslims* (ed. İmtiaz Ahmad), Delhi 1973, s. 133-156; a.m.f., *Muslims of Calcutta*, Calcutta 1979, tür.yer.; P. Sinha, *Calcutta in Urban History*, Calcutta 1978; a.m.f., "Calcutta", *Encyclopedia of Asian History*, New York 1988, I, 212-214; S. A. A. Rizvi, *Landmarks of South Asian Civilizations*, New Delhi 1983; A. Thankappan Nair, *Calcutta in the 17th Century*, Calcutta 1986; a.m.f., *Calcutta's Streets*, Calcutta 1987; *Calcutta: The Living City* (ed. S. Chaudhuri), Calcutta 1990; S. C. Sanial, "History of the Calcutta Madrassa", *Bengal: Past and Present*, VIII, Calcutta 1914, s. 83-111, 225-250; K. Abdulhaye, "The Foundation of Calcutta", *JPHS*, VI/3 (1958), s. 195-201; J. S. Cotton, "Kalküte", *İA*, VI, 139; Sukumar Ray, "Calcutta", *Eİ²* (İng.), II, 7; "Calcutta", *EBR*, III, 586-592.

SAİYİD ATHAR ABBAS RIZVİ

KALLÂVÎ

Vezîriâzam veya vezir gibi devlet adamlarının başlarına giydikleri uzun ve büyük kavuk
(bk. KAVUK).

KALMUKLAR

XV. yüzyılda büyük bir göçebe imparatorluğu kuran Moğol kabilesi.

Doğuda kendi dillerindeki Oyrat ve Çungar, batıda müslüman Türkler'in verdiği Kara - Kalmuk / Kalmık / Kalmak adlarıyla tanınırlar. Kalmuk adının Orta Asya'da Teleüt Türkleri için de kullanılmasından (Ak Kalmuk) etnik bir tabir olmadığı anlaşılmaktadır. İslâm kaynaklarınca benimsenen bir halk etimolojisine göre isim dinle ilgilidir ve Batı Moğolları ile Teleüt Türkleri'ne şamanist kaldıkları için "kalmak" masdârı alem olmuş, aynı şekilde İslâm'a

giren Dunganlar'a da bu isim İslâm'a döndükleri için verilmiştir (bk. *İA*, VI, 140; *Eİ²* [İng.], IV, 512).

Kalmuklar, Cengiz Han zamanında Baykal gölünün batısına kadar uzanan ormanlarda ve Altay dağlarının eteklerinde yaşamaktaydılar. Daha sonra bunların bir kısmı Cengiz Han'ın torunu Hülâgû ile birlikte batıya gidip İlhanlı Devleti'nin kuruluşuna yardım etti. Diğerleri ise önce Hülâgû'nun kardeşi Kubilay Han'ın yönetiminde Çin'in fethine ve burada bir Moğol devletinin (Yüan Hânedanı) kurulmasına katkıda bulundular. Bu devletin yıkılıp (1368) bütün Moğollar'ın ülkeden çıkarılmasından sonra da Moğolistan'a dönerek Oyrat veya Kalmuk Hanlığı adıyla anılan büyük bir göçebe imparatorluğu kurdular.

Oyrat Hanlığı'nın kurucusu Togan (Togon) Han (1416-1439), bu devleti bir imparatorluk haline getiren ise oğlu Esen Tayşı'dır (1439-1455). Çin'den Moğolistan'a dönen Moğollar iki ayrı liderin idaresinde iki gruba ayrılmışlardı; bunlar Çoros (Ölet), Hoşut, Dörbet ve Torgutlar'dan oluşan Oyratlar'la (Batı Moğolları) Halhalar (Doğu Moğolları) idi. Oyratlar'a, Cengiz Han zamanında imparatorluk ordusunun sol kanadını teşkil ettikleri için Moğolca'da "sol el" anlamına gelen Cengi (sol) Gar (el) da deniliyordu. Bu tabir sonraları Cungar'a dönüştürülerek özellikle Çorolar için kullanılmış ve yoğun biçimde yaşadıkları Sinkiang'ın kuzey kesimine Cungarya adı verilmiştir. 1416'da bütün Oyratlar'ı bir devlet otoritesi altında toplayan Togan Han önce müslüman Çağatay Hanlığı'na saldırdı ve Muhammed Veys Han'ı üç defa üst üste mağlûp ederek topraklarının büyük bir kısmını ele geçirdi. Togan Han 1434'te devamlı surette savaştıkları Halhalar'ın lideri Arugtay'ı öldürdüyse de halkına baş eğdiremedi. Bunu 1439'da yerine geçen oğlu Esen Tayşı başardı ve bütün Moğollar'ı yönetimi altında birleştirerek Oyrat Hanlığı'nı Çin İmparatorluğu'nun karşısındaki en büyük güç haline getirdi. Önceleri Çin topraklarına devamlı akınlar düzenleyen Esen Tayşı 1447'de Türkistan'a dönerek Özbek Hanı Ebülhayr Han'ı vergiye bağladı; arkasından İli Kazakları'nı yurtlarından atıp akınlarını Batı Sibiry'a'nın Tobol ve İşim bölgelerine kadar uzattı. 1449'da ise tekrar güneydoğuya yöneldi ve Ming hânedanından İmparator Ying - tsung'u esir aldı; onu serbest bırakma karşılığında da Çin'i vergiye bağlayıp kapılarını ticarete açtırdı.

Devletin sınırlarını Sinkiang ve Çin Seddi'nden Balkaş gölüne kadar genişletmeyi başaran Esen Tayşı'den sonra Oyrat - Halha savaşları yeniden başladı ve Moğol birliği dağıldı. Her ne kadar Dayan Han birliği tekrar kurduysa da bu devamlı olmadı ve onun ölümünden sonra devlet çetritli Oyrat ve Halha beyliklerine bölündü. 1604'te Horluk adlı bir Torgut beyi önce Hârizm'i istilâ etti; ardından 1618'den 1632'ye kadar süren göç dalgaları halinde kendi ulusunu batıya, İdil (Volga) boylarına taşıyarak orada İdil Kalmukları Hanlığı'nı kurdu (1632). Yaklaşık aynı yıllarda Hara Hula adlı başka bir bey de doğuda, Cungarya'da eski Oyrat Hanlığı'nı yeniden canlandırdı.

Cungar Hanlığı adıyla tanınan Doğu Kalmukları'nın önemli hükümdarlarından Galdan Han, Halhalar'ı da egemenliği altına alarak 1678'de Kâşgar'ı ve arkasından bütün Moğolistan'ı fethetti. Ardından gelen Sevang Rabdan (1697-1727) ve Galdan Sereng (1727-1745) Taşkent dahil bütün Orta Asya'yı ele geçirerek devleti en geniş sınırlarına ulaştırdılar. Fakat daha sonra ortaya çıkan dâhilî kargaşalardan faydalanan Çin İmparatoru Çienlong birkaç yıl içerisinde Cungar egemenliğine son verdi ve asker-sivil 500.000'den fazla kişiyi kılıçtan geçirerek Cungar halkını ortadan kaldırdı (1758). Batıdaki İdil Kalmukları ise sırasıyla hüküm süren Horluk, Dayçin, Bunçuk ve Ayuke'nin hanlıkları sırasında bir yandan Kırım Hanlığı, bir yandan Rus Çarlığı ile savaşarak bağımsızlıklarını korudularsa da 1724'te Rusya'ya bağlandılar. Bunların 300.000 kadarı 1770'te siyasî bir oyuna getirilen son hanları Ubaşı'nın önderliğinde eski yurtları Cungarya'ya geri gönderildi. Ancak bu hareket bir felâkete dönüştü ve yola çıkan Kalmuklar müslüman Kazaklar tarafından Balkaş gölü çevresindeki çöllerle sürülerek orada çetin tabiat şartlarında imha edildiler; sadece 70.000 kadarı Cungarya'ya ulaşabildi ve artık buranın hâkimi olan Çinliler'den mülteci muamelesi gördü. Ubaşı'nın göçünden sonra geride kalan Kalmuklar Pugaçev ayaklanmasına (1773-1774) katıldılar. Ayaklanmanın bastırılmasının ardından sayıları 50.000 civarında olan Kalmuklar'ın yerleşim merkezlerine 10 kilometreden fazla yaklaşmaları yasaklandı. XIX. yüzyılın sonlarında bunların Sünnî Müslümanlığı benimseyen küçük bir kısmı Orta Asya'ya göç etti ve Isık Göl civarına yerleşerek Sart (sert) Kalmuk adıyla tanındı.